

6 Gün Savařları¹

5 Haziran 1967'de İsrail ile Arap komşuları Mısır, Ürdün ve Suriye arasında başlayan ve 6 gün süren savaşa verilen addır. Arap İttifakı'na Irak, Suudi Arabistan, Sudan, Tunus, Fas ve Cezayir de asker ve silah yardımıyla katılmışlardır. Savaş bölgeyi derinden etkileyecek olaylara sebep olmuştur. Özellikle Kudüs'n İsrail'in eline geçmesi, bölgeyi daha da hareketlendirecek olaylar dizisinin bir nevi de başlangıcı sayılabilir. 1948 Arap-İsrail Savaşını Araplar tahrik etmiştir. 1956 Arap-İsrail Savaşı ise İngiltere, Fransa ve İsrail'in Mısır'a saldırıları dolayısıyla meydana gelmiştir. Ancak 1967 Arap-İsrail Savaşı, İsrail değil, Araplar istediği için çıkmıştır. şu farkla ki, Savaşı çıkarmak isteyen Araplar, ilk saldırganlığı İsrail'in yapmasını istemişler ve bu da olmuştur.

Savaş ncesi Genel Durum

nc Arap – İsrail savaşı, yani “1967 Altı Gün Savaş[1]” ncesinde Arapları ve İsrailileri destekleyen batılı devletlerin genel durumlarında herhangi bir değişiklik olmadı. 1956 savaşına katılan İngiltere ve Fransa'da bazı siyasal değişiklikler görüldü. Bu iki devlet dışında ABD ve Sovyetler Birliğinin genel tutumlarında herhangi bir değişiklik görülmedi. Bu iki devletin içinde buldukları duruma bakacak olursak, ABD'de Vietnam Savaşı'nın kongre'de uyandırdığı tepkiler dolayısıyla Başkan Johnson, İsrail meselesinde fazla ileri gitmekten korkuyor ve ellerini bağlı hissediyordu. Onun için, Sovyet Rusya'nın da Orta Doğu'da herhangi bir avantaj elde etmesini önlemek için, bu devletle beraber hareket etme kararı aldı. Bu, Sovyetlerin de içine geldi. Çünkü 7 Nisan'daki hava muharebesinde Suriye'nin İsrail karşısında hiç bir şey yapamaması, Sovyetlerin Araplara olan güvenini sarsmıştı.²

Fakat Sovyetler, bir yandan da Arapların güvenini kaybetmek istemiyorlardı. Bu sebeple, bir yandan Amerika İsrail'i, öte yandan da Sovyetler Suriye ve Mısır'ı yatıştırmaya çalıştılar. İki büyük devletten gelen bu yatıştırma faaliyetinin hiç bir faydası olmadı. Hava yatışacağı yerde, daha da gerginleşti.

Nâsır, 26 Mayıs'ta yaptığı bir konuşmada şöyle diyordu: “Eğer savaş gelecek olursa, bu topyekn bir savaş ve hedefimiz de İsrail'i yok etmek olacaktır. Bu savaşı kazanacağımıza inanıyoruz ve şimdi İsrail ile savaş için hazırız. Bu sefer 1956'daki gibi olmayacak. O zaman İsrail ile değil, İngiltere ve Fransa ile savaşmıştık”.³

El Ahram Gazetesi'nin başyazarı Muhammed Heykel de, yine aynı gün, “Savaş kaçınılmazdır. Araplar ilk defa olarak iradelerini İsrail'e kabul ettirebileceklerdir”⁴ diyordu.

¹ İsrail edebiyatına bu savaş “6 Gün Savaşları” diye geçmiştir.

² 7 Nisan 1967 günü Suriye ile İsrail arasındaki hava muharebesinde İsrail uçakları şam üzerinde uçtuğu gibi, altı tane de Suriye uçağını düşürdüler.

³ http://ansiklopedi.turcebilgi.com/Alt%FD_G%FCn_Sava%FE%FD

⁴ http://ansiklopedi.turcebilgi.com/Alt%FD_G%FCn_Sava%FE%FD

1949 ateşkes anlaşmasıyla Celile Gölü'nün kuzey kıyısındaki stratejik toprakları ellerinde bulunduran Suriye ile İsrail'in bir güvenlik çıkmazına girdikleri görülmektedir. Aynı zamanda Suriye ve İsrail, Ürdün nehri sularından daha fazla yararlanmanın yollarını aramaya başlamışlardı. 1964 Ocağında Kahire'de toplanan ilk Arap Zirvesinde İsrail'in bu çabalarına karşılık Ürdün nehrinin diğer paydaşları olan Suriye, Ürdün ve Lübnan'ın nehir sularını kendi topraklarına çevirmeleri yönünde bir karar alındı. Ancak Ürdün ve Lübnan, İsrail'in bunu savaş sebebi olarak göreceğini endişesiyle bu kararı uygulamadılar. Ancak Suriye'nin nehir yatağını Arap devletlerinin lehine değiştirmek için uyguladığı bir proje yeni bir savaşın yakın olduğunu belli ediyordu. Ayrıca Suriye İsrail'e karşı saldırgan bir tutum takınıyor ve aynı zamanda Filistinli gerillalara olan desteğini arttırıyordu. Suriye'nin bu tavrında 1966 senesinde iktidara gelen Baasçıların rolü doğal olarak inkâr edilemezdi. Onlar emperyalizmin son kalesi olarak gördükleri İsrail'i bir bağımsızlık savaşı ile yok etmek düşüncesindeydiler. İsrail askeri bakımdan güçlüydü, ancak Arap halkları, orduları ve petroleri ile hareket ettiklerinde kazanabilirdi.

Mısır'a gelince... Onlar, 1963 yılından itibaren Suriye'nin İsrail'e karşı olası bir savaş başlangıcını önleme çabasındaydılar. Arap devletlerinin ilk önce birliğinin sağlanmasını, sosyalist devriminin yani panarabizmin yayılmasını, Arap ordularının hazırlanmasını savunan Mısır, bu stratejileriyle Arap dünyasındaki liderliğinin ve itibarının sarsıldığını fark edince durum değişti. Çünkü Mısır – Suudi Arabistan arasında Mısır, Yemen'in içişlerine karıştığı için; Suriye ile Mısır arasında Birleşik Arap Cumhuriyetinin parçalanmasından ve Necef bölgesine su taşınması için tasarlanan ulusal su projesine Abdünnâsır'ın tepki göstermesinden dolayı anlaşma söz konusuysen; Mısır ile Ürdün arasında bir propaganda savaşı gündemdeydi. Mısır devlet başkanı Cemal Abdünnâsır'ın temel amacı artık İsrail karşısında askeri bir zafer kazanarak saygınlığını sağlamlaştırmaktı. Abdünnâsır BM Genel Sekreterine yaptığı başvuruda, Mısır – İsrail sınırında güvenliği sağlayan Şarm el Şeyh'te Tiran körfezinin trafik düzeni için görevlendirilen BM kuvvetlerinin çekilmesini istedi. Mısır BM Acil Durum Gücü'nü Sina Yarımadasından çıkarttı, kendi birliklerini yerleştirdi. Tiran boğazını da İsrail gemilerine kapattı. Bundan sonra da Akabe Körfezinin İsrail gemilerine kapatıldığını ilan eden Abdünnâsır'ın bu kararına karşı İsrail'de Arap milliyetçiliğinin daha büyük bir tehlike olmadan yok etmek isteyen radikallerin yükselişine yol açtı ve İsrail'de milli birlik kabinesinin kurulması ortamı iyice bunalıtı.

Bu durum karşısında Ürdün ile Mısır arasındaki gerilim bir anda yok oldu. Mısır'ın 16 Mayıs'ta olağanüstü hâl ilan etmesinin hemen ardından Mısır'ı Ürdün izledi. 18 Mayıs'ta Irak ve Kuveyt gibi Arap devletleri de olağanüstü hal ilan ederek gerilimi arttırdılar. Arap cephesi karşısında da İsrail 20 Mayıs günü olağanüstü hal ilan ederek savaş öncesi havaya girmiş oldu ve artık savaş kaçınılmazdı.

Mısır'ın İsrail'e karşı tutumunun değişmesiyle Ürdün Kralı Hüseyin, Abdünnâsır ile anlaşmak üzere Kahire'ye geldi ve iki lider 30 Mayıs'ta ortak bir savunma anlaşması imzaladı. Bunun üzerine Hüseyin ile Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) lideri Şükeyri arasındaki ilişki de değişti. Şükeyri aylardır Kralı eleştirmekteydi ve bu anlaşma ile Şükeyri Ürdün basınında göklere çıkartılmaya başlandı ve savaş öncesi tam bir birlik oluşturulmuş oldu.

Bu gelişmelere İsrail cephesinden baktığımızda, İsrail'in 1956 savaşından büyük dersler çıkarttığı bilinmektedir. Onlara göre Araplara karşı bir savaş kazanmakla değişen bir şey yoktu. Bu yüzden sorunu kökten çözmek için sadece birkaç gün sürecek, etkili bir zafere ulaşmanın gerekliliği anlaşılmıştı. Eğer savaş bir haftadan fazla sürecek olursa BM olaya müdahale edecek ve İsrail için değişen fazla bir şey olmayacaktı. Bu yüzden kısa süreli bir savaş için istihbarat örgütünün düşman hakkında oldukça detaylı günlük ve etkili bilgilere ulaşması lazımdı ve nitekim de öyle oldu. Bu konu hakkında Moshe Dayan savaş sonrası şunları aktarmıştır: *"Bu savaş için söyleyebileceğim tek şey, istihbarat birimlerinin rolünün en az Hava Kuvvetlerimiz ve Kara Kuvvetlerimiz kadar önemli olduğudur."*⁵

Fakat bu gelişmelerden önce İsrail Kabinesi bir savaş başlatmak için tam fikir olamamıştı. Moshe Dayan ve İsrail halkının büyük bir kesimi Araplara karşı kazanılacak kesin zaferin barış getireceğine inanıyordu. Aynı mantığı II. Dünya Savaşı öncesi 1939'da Churchill kullanmış ve Chamberlian'a karşı Almanlara karşı kullanmıştır. Hükümete kurulan baskı sonucu Moshe Dayan, Savunma Bakanlığına getirildi. 1967 savaşına da karşı çıkan Ben-Gurion ise savaşın çıkması halinde Sovyet müdahalesinden korkuyordu. Ancak bu endişesine ne ordu ne de yeni Başbakan Levi Eshkol katılıyordu.

Ancak savaşın sebeplerini özetle şu şekilde sıralamak mümkündür.

1. Başkan Nâsır'ın gerek 1948, gerek 1956 Savaşı'nın ve her iki savaştaki yenilginin intikamını almaya kararlı olması. Bu, Nasır için bir saygınlık meselesi idi. Eğer İsrail'i yenecek olursa, intikamını gerçekleştirmekle kalmayacak, aynı zamanda kazandığı saygınlıkla bütün Orta Doğu'da Mısır'a büyük bir üstünlük sağlamış olacaktı ki, bunun siyasi neticeleri de çok geniş olabilirdi.
2. 1956'dan beri Sovyet Rusya, Mısır ve Suriye'yi o kadar silahlandırmıştı ki, İsrail ile yapılacak bir savaşın neticesinden sadece Mısır ve Suriye değil, Sovyetler dahi gayet emin görünüyorlardı. Bu sebeple, 1967 Arap-İsrail Savaşı'nı Sovyetlerin de tahrik ettiklerini söylemek mümkündür.
3. Bu sırada Amerika'nın Vietnam bataklığına saplanmış olması ve dolayısıyla İsrail'in arkasında yer alamayacağı düşüncesi.

⁵ Richard DEACON, İsrail Gizli Servisi, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1993, s.183

Savaşan Ordular

Savaşın başında Mısır, 160.000 askerinden 100.000'ini Sina Yarımadası'na yerleştirmişti. Bu 100.000 asker; Mısır'ın tüm kolorduları olan dört piyade, iki zırhlı ve bir mekanize kolordusundan oluşuyordu. Ayrıca dört bağımsız piyade ve dört bağımsız mekanize tabur da bölgedeydi. Bu askerlerin üçte birinden fazlası Yemen iç Savaşı'nda da savaşmış tecrübeli askerler, diğer üçte biriyse rezerv kuvvetlerdi. Kuvvetler ise Sovyet yapısı (T-34, T-54, T-54B gibi) 1.300 kadar tank, 1.100 ZPT ve 1.000'den fazla topa sahipti. Aynı zamanda 15.000 – 20.000 arası Mısır askeri de Yemen'de savaşmaktaydı. Ayrıca 360 kadar uçağı bulunan Mısır'ın bu uçaklarından 250'ye yakını seston hızlı uçaklardı. Nâsır'ın hedefleri konusundaki kararsızlığı, ordunun aldığı emirlere de yansımıştı. Genelkurmay Mayıs 1967'de operasyon planlarını dört kez değiştirmiş, her değişiklik askerler ve araçlar üzerine yeni yük bindiren bir yer değiştirmeye sebep olmuştu. Mayıs sonuna doğru Nâsır, genelkurmayı ikna ederek Kahir (Zafer) adlı planı devreye soktu. Plana göre hafif piyadelerle ön cephede oluşturulacak bir erken İsrail ilerlemesini zayıflatacak, arka hatlarda tutulacak büyük kuvvetler ise İsrail hücumu tanımlandığında karşı saldırıda kullanılacaktı. Ayrıca bu birlikler Sina'nın ileri savunma hattını oluşturacaktı. Bu sırada, Nâsır Mısır, Suriye ve Ürdün'deki seferberliğin seviyesinin artırılması ve İsrail'de baskıda bulunulması için de çalışmaktaydı. Özellikle Ürdün Kralı Hüseyin ile sürekli irtibata geçerek onu savaşa sürüklemeye çalışıyordu. Nitekim Ürdün Kralı Hüseyin Cemal Abdünnâsır'ın sözlerine kanacak ve savaş sonunda Kudüs'te dahil olmak üzere Batı Şeria'yı kaybedecekti.

Ürdün ordusunda 11 tugaydan oluşan toplam 55.000 askeri ve 20.000 – 25.000 kadar da ihtiyatları vardı. Zırhlı kuvvetleri ise 70 – 80 tanesi Centurion, gerisi M-48 Patton tankları olmak üzere 200 tanktan oluşuyordu. Ancak Ürdün'ün 20 tane İngiliz Hawker-Hunter uçağı mevcuttu ve bu sayı diğer ülkelere göre çok düşük bir rakamdı.

Suriye ordusunun ise 75.000 askeri vardı. 400 kadar T-34 ve T-54 Sovyet yapısı tankları ve 200 kadar personel taşıyıcısı ile 130 tane uçağı bulunmaktaydı.

İsrail ordusunun toplam asker sayısı, rezervler dâhil olmak üzere 264,000 askerdi. Ancak bu rakam, rezervlerin sivil yaşam için hayati mevkilerde bulunmaları sebebiyle erişilmesi çok zordu. James Reston, New York Times'da 23 Mayıs 1967 yazısında, *"Disiplin, eğitim, moral, donanım ve genel güç bakımından (Nâsır'ın) ordusu ve diğer Arap kuvvetleri, Sovyet yardımı olmadan İsrail'e denk değiller. (Nâsır) Yemen'de 50,000 asker, en iyi generaller ve hava desteğine sahipken bu küçük ve geri kalmış ülkede başarı sağlayamadı, hatta Kongo asilerine yardım çabaları bile sonuçsuz kaldı."* diyerek durumu açıklamıştır⁶.

⁶ http://tr.wikipedia.org/wiki/Alt%C4%B1_G%C3%BCn_Sava%C5%9F%C4%B1

1 Haziran akşamı, İsrail Savunma Bakanı Moshe Dayan ve İshak Rabin, Güney Tugay Komutanlığı Generali Yeshayahu Gavish'ı çağırarak Mısır'a karşı planını sundu.

Rabin, Güney Komutanlığı'nın Gazze Şeridi'ne dek savaşılarak ilerlediği, sonra bölgeyi ve halkını Mısır'a karşı Tiran Düzlükleri açılana dek rehine olarak tutacağı bir plan sundu. Gavish ise Mısır kuvvetlerinin Sina'da yok edilmesi için daha geniş bir plana sahipti. Rabin, Gavish'in planının tarafını tuttu, daha sonra Dayan da aynı anda Suriye ile çatışmaya girilmemesi şartıyla bu plana destek verdi.

Savaşın Başlaması

-Hava Harekâtları

1967 Arap – İsrail Savaşı, 5 Haziran sabahı İsrail uçaklarının Mısır havaalanlarına yaptığı baskın ile başladı. Bu baskın sürpriz olarak nitelendirildi. Çünkü normal olarak hava saldırıları gün aydınlanırken yapıldığı halde, İsrail'in hava baskını Kahire saati ile sabah 08.45'de başlamıştır. Bunun da sebebi Mısır radarlarının bu saatlerde artık bir baskın beklemeyerek işi gevşetmiş olmalarındandır⁷. Ayrıca Mısır, İsrail'in hava saldırılarını daima ya doğudan İsrail tarafından veya kuzeyden Akdeniz istikametinden beklemiştir. Hâlbuki saldırı batıdan çöl istikametinden gelmiştir. Bu da şu şekilde gerçekleşmiştir: Uçaklar İsrail havaalanlarından kalktıktan sonra batıya Akdeniz istikametine yönelmişler ve sonra telsiz konuşmalarını tamamen keserek deniz üzerinde 150 fitlik yükseklikten uçmuşlardır. Bununda sebebi 16 tanesi Sina'da görev yapan 26 Mısır radarıyla birlikte Ürdün'ün çok kuvvetli olan Marconi 247 radar istasyonuna, Kıbrıs'taki İngiliz radarlarına ve Akdeniz deki Amerikan 6. Filosunun radarlarına yakalanmamaktı.

İsrail uçakları Mısır'ın batı sınırlarına yaklaşınca güneye dönmüşler ve meskûn yerlerden geçmeden çöl sahalarının üzerinden geçtikten sonra gruplara ayrılarak Mısır'ın 16 havaalanından en mühim 10 tanesine yönelmişlerdir. Bu havaalanlarına yapılan saldırılar her 12-19 dakikada bir tekrarlanmış ve uçaklar Mısır havaalanlarının üzerlerinde 8-9 dakika kalabilmişlerdir. Bu şekilde yapılan İsrail hava saldırıları 2 saat 50 dakika sürmüş ve bu sürenin sonunda Mısır'ın 280 uçağı yerde ve havalanabilen 20 uçağı da çok vahim bir şekilde havada tahrip edilmiştir.

Aynı şekilde aynı gün Suriye ve Ürdün'e de yöneltilen saldırılarda 20 Ürdün uçağı da daha havalanamadan yerde tahrip edilmiştir. Bütün bu saldırılar esnasında İsrail'in kaybettiği uçak sayısı 19'dur.

Böylelikle İsrail'in hazırlamış olduğu plan başarıyla sonuçlanmış ve başta Mısır olmak üzere savaşan Arap ülkelerinin hava gücü daha ilk günde sıfıra

⁷ İsrail istihbarat örgütü uzun yıllar boyunca yaptığı çalışmalar sonucu bu durumu tespit etmiştir.

indirilmiş ve İsrail havalarda üstünlüğü elde etmiştir. Bu durumda kara savaşlarında İsrail'e büyük avantaj sağlamıştır.

-Deniz Harekâtları

İsrail donanmasının asıl görevi, Akdeniz kıyılarındaki İsrail kıyıları, özellikle başkent Tel-Aviv'i korumak ve Sina'da gerçekleşen kara harekâtını desteklemektir. İsraililer savaştan önce 4 çıkarma aracını karadan Akabe körfezin taşımak amacıyla körfezin güney ucundaki Şarm el Şeyh'e bir çıkarma yapılacağı kanısını uyandırdılar. Böylece Mısır'ın Akdeniz donanmasından bazı parçaların Kızıldeniz'e kaydırılmasını sağladılar. Bu Akdeniz'deki Mısır deniz gücünün zayıflamasına neden oldu. 5 Haziran 1967'de İsrail donanması Mısır donanmasının Port Said deniz üssüne bir baskın yaparak 2 Mısır hücum botuyla kısa süreli çatışmalarda bulundu. İsrail daha sonra kurbağa adamlardan da yararlanarak deniz altı hücumu yaparak 2 Mısır denizaltısıyla 2 hücum botunu hasara uğrattı. Bu taciz ve baskın hareketleri Mısır donanmasının Port Said'deki gemilerinin İskenderiye'ye getirilmesiyle sonuçlandı. Mısır donanmasının Sina'daki Mısır ordusunun desteği için daha önce El Ariş'e planladığı çıkarma bölgede İsrail'in hızlı ilerleyişi nedeniyle ertelendi. Arap-İsrail savaşında Mısır donanmasının karşı hareketleri Hayfa çevresi ve Aşdod limanına yapılan mevzii baskın hareketlerine sebep oldu.

-Kara Harekâtları

a.) Sina Cephesi

Bu cephede İsrail ile Süveyş Kanalı arasında bağlantıyı sağlayan 3 ana yol bulunmaktaydı. Bu durumda Mısır ve İsrail askerî teşkilatları bu 3 ana yola göre bir stratejik taktik geliştirmişlerdi. Mısır, bu 3 ana yolu kontrol altında tutmuş ve kademeler halinde yayılmış bulunuyordu. Bu savunma sistemi İsrail'in ilk saldırılarını geri püskürtebileceği gibi hemen arkasından da bir taarruzun gerçekleşmesine imkân sağlayabilirdi. İsraililer ise bu savaşta uluslar arası bir ateşkes baskısından çekindiklerinden dolayı taarruz planlarını bu 3 ana yolu hızlıca ele geçirmek üzere yapmışlardı. Ayrıca İsrail tarafından yapılan planlar Mısır'ın Sina'daki kuvvetlerini yok etme amacına yönelikti.

Harekât 5 Haziran 1967 sabahı başladı. İsrail saldırısı kuzeyden güneye doğru şu şekilde devam etmiştir: Kuzeydeki İsrail kuvveti (Tal Tümeni) Gazze Şeridini savunan 7. Mısır tümenine taarruzla Han Yunus'taki cepheyi yarıdı. Bazı kuvvetleri de Rafah mevzilerinin gerilerine taarruz ederken büyük kısmı da güney batıya yöneldi. Bu sırada Gazze'ye güneyden yönelen bir tugayın taarruzu sonucu Gazze düşürüldü. Güney batıya ilerleyen kol, El-Ariş'i ele geçirdikten sonra takviye edilen özel kuvvetleriyle Romani üzerinden hareketle 7 Haziran 1967'de El-Kantara'ya ulaştı. Kuzeydeki ve güneydeki İsrail kuvvetleri Mısır ordusunun yarattığı bir boşluktan yararlanarak içeriye sızdı ve batı istikametinde ilerlediler. Bu tümenin harekâtı İsmailiye yönüne doğru devam etti. Daha güneyde harekât yapan Şaron Tümeni Mısırlıların Ebu-Ageyla mevzilerine taarruzla, kara harekâtını paraşütçü birlikler harekâtıyla birleştirerek, gece karanlığından da yararlanarak 6 Haziran

sabahı Mısır mevziini düşürdü ve güneye yöneldi. Çok stratejik bir konumda yer alan bu mevziinin düşmesi Mısır ordusunun düzensiz bir şekilde batıya çekilişini hızlandırdı. Yoffe tümeni Giddi ve Mitla geçitlerine el attığı sırada Şaron tümeni de Süveyş Körfezine yöneldi. Bu harekât devam ederken Sina yarımadasının güney ucundaki Şarm-el Şeyh üssüne karşı Eylad'dan helikopterle indirilen birlikler bu kesimdeki taarruzu tamamladılar. 8 Haziran 1967 akşamına kadar Sina'daki Mısır ordusunun muharebe gücü yok edilmiş bulunuyordu.

Mısır BM'ye başvurarak İsrail'inde kabul ettiği takdirde bir ateşkes anlaşmasını kabul etmeye hazır olduğunu bildirdi. Sina cephesinde 8 Haziran 1967 akşamı ateşkes yürürlüğe girmiştir. Mısır bu savaş sonucu askerî teçhizatının %80'ini kaybetmiştir.

b.) Ürdün Cephesi

5 Haziran günü El-Ariş'e hava indirmesinden vazgeçen İsrail komutanlığı, Ürdün cephesini 2 paraşüt taburuyla takviye etti. 5 Haziranda Kudüs kesiminde başlayan çarpışmalar İsrail'in bu bölgede hava üstünlüğünü sağlamasından sonra canlandı. Kudüs muharebeleri 6 Haziran günü de devam etti. İsrail kuvvetleri Latrun ve Ramallah şehirlerini ele geçirdiler.

Daha sonra kuzeye Batı Şeria'nın merkezine doğru ilerlemeye devam ettiler. Bir taraftan da kuzeyde bulunan İsrail kuvvetleri, Tulkarim, Kalkilya, Jenin'i alarak Nablus'a hareket ettiler. Jenin'deki çarpışmalar sırasında Ürdün zırhlıları İsrail kuvvetlerine zorda bıraksa da İsrail jetlerinin buraya yapmış olduğu saldırılar sonucu İsrail kuvvetleri rahatlamışlardır. 7 Haziran günü İsrail kuvvetleri Doğu Kudüs'ü almayı başardılar.

Diğer taraftan İsrail ve Ürdün orduları Nablus için kıyasıya mücadele ediyordu. Ürdün, çok iyi bir savunma göstermiş olmasına rağmen işin içine İsrail uçakları karışınca şehri terk etmek zorunda kalmışlardır. Nablus'un düşmesi Kudüs'ten sonra bütün Batı Şeria'nın İsrail'in eline geçtiğini göstermektedir. Şehrin düşmesiyle Ürdün BM'ye ateşkes çağrısında bulunmuş ve 7 Haziran akşamı Ürdün cephesinde ateşkes yürürlüğe girmiştir.

b.1.) Kutsal Şehir Kudüs'ün Düşmesi

İsrail kuvvetleri bölünmüş kent olan Kudüs'te savaşın başladığı 2. gün itibariyle 16 saattir Ürdün ordusunun saldırısı altında bulunuyordu. İsrail ordusu bu saldırıya hazırlıksız yakalanmıştı. İsrail ordusu karargâhında büyük bir telaş hâkimdi ve General Narkis'in karşı saldırı yapabilmesi için elinde bir plan dahi bulunmamaktaydı. Sadece bir fotoğrafa bakılarak plan yapılmaya çalışılıyordu. **Moshe Dayan**'dan ilk olarak Doğu Kudüs'ün alınmaması talimatı gelmişti. Çünkü burada Yahudilerin Ağlama Duvarı ve Müslümanların Kubbet-üs Sahra ve Mescid-i Aksa Camileri bulunmaktaydı. Aynı zamanda Narkis'i bir endişe sarmıştı ve o eğer eski şehri şimdi almazsa bir daha alamayacağını düşünüyordu.

İlerleyen zamanlarda diğer cephelerde alınan başarılar, Moshe Dayan'ın fikrinin değişmesine sebep oldu. Dayan, eski şehrin alınmasını emretti. Narkis, operasyonun yöneticisi konumunda bulundu. Albay Matta, tepeden Doğu Kudüs'e girdi. Kudüs tarih boyunca hiçbir zaman bu kadar teknolojik donanımlı bir ordunun istilasına uğramamıştı. Şehir, Ürdün direnişçileri tarafından sokak savaşı şeklinde savunuluyordu. Bunun etkili olmamasıyla beraber, Kahire'deki Nâsır'ın sözcüsü, devlet radyosundan savaş kaybedilirken, savaş kazanılıyor havası veriyordu. Ürdün lejyonu, sokak savaşlarıyla İsrail ordusuna ağır kayıplar verdirse de, İsrail'in ilerlemesini engelleyemiyordu. Saat 10.00'da Albay Matta Gur, Mabet tepesini ele geçirdiğini telsizle bildirdi. Savaşın en duygusal anı İsrail için Ağlama Duvarına ulaşılmasıydı. Çünkü Yahudiler bundan 1897 yıl önce Romalılar tarafından bu bölgeden sürülmüştü. Kurulduğundan beri laik yapıya sahip olan İsrail artık Museviliğin kökleriyle buluşuyordu. Kudüs'ün düşmesi, diğer cephelerde Arap ordularının yenilmesini de beraberinde getirdi. Moshe Dayan, Ağlama Duvarı'na gelerek her Musevi gibi buraya bir dua yazdı. Dua ise şöyleydi: "İsrail'e barış gelsin."

c.) Suriye Cephesi

"Savaşın başladığı 5 Haziran günü İsrail tarafından Suriye'ye karşı bir harekât yapılmamıştır. Golan tepelerine⁸ yerleşmiş olan Suriye topçusu da sınırdaki İsrail şehirlerini topa tutmaktan başka bir şey yapmamıştır. Akabinde 6 Haziran günü de Suriye ile İsrail arasında fazla bir sürtüşme olmamıştır. Suriye kuvvetleri bazı İsrail yerleşim merkezlerine küçük saldırılarda bulduysalar da İsrail kuvvetleri tarafından geri püskürtülmüşlerdir. 7 Haziran günü de topçu ateşinden başka bir şey yaşanmamıştır. Suriye orduları savaşın başladığı günden itibaren yerinden kımıldamamıştır. 8 Haziran günü Suriye topçusu ateşe devam ederken Mısır'ın ateşkes istemesi üzerlerinden soğuk bir duş etkisi yarattı. Bunu fırsat bilen İsrail kuvvetleri ertesi günün Suriye cephesine yapacağı saldırı için 8 Haziran günü Suriye cephelerini bombalayarak Suriye kuvvetlerinin herhangi bir harekete teşebbüs etmelerini önledi. 8 Haziran günü Ürdün ve Mısır'ın ateşkesi kabul etmelerinden dolayı İsrail kara ve hava kuvvetleri Suriye cephesine odaklanmıştı. İsraililer Sovyetlerin Suriye'ye yardımından çekindikleri için harekâtın çok süratli olması gerektiğini düşünüyorlardı. İsrail kuvvetleri Suriye cephesinin kuzey kesiminde 9 Haziran sabahı 07.00'dan itibaren saldırıya geçti. Saldırı zırhlı kuvvetler ile hava kuvvetleri tarafından gerçekleştiriliyordu. Suriye cephesinde yapılan savaş çok çetin oldu çünkü Suriyeliler özellikle topçu mevzilerini çok iyi hazırlamışlardı. Savaşın en zorlu geçtiği Za'ura, Telfakher mevzileri düştükten sonra Suriye cephesinde birçok boşluk meydana geldi. 10 Haziran sabahı İsrail kuvvetleri Kuneitra istikametine saldırıya geçtiler. İşte bu noktada Şam radyosu Kuneitra'nın düştüğünü açıkladı. Fakat İsrail kuvvetleri Kuneitra'ya bir hayli uzaktı. Şam radyosunun bu açıklaması

⁸ Golan tepeleri ve Golan platosu, İsrail içlerinden gelerek Kuneitra üzerinden Şam'a ulaşan ana yaklaşma yolunu kontrol eder. Golan tepeleri Kuneitra'nın batısına düşer. Golan platosu ortalama 60 km. uzunlukta ve 30 km. genişliktedir. Denizden 200-600 metre yüksek olan bu plato güneyde Yarmuk nehri vadisine kuzeyde Hermon dağına dayalıdır.

üzerine Şam'dan yardım gelmeyeceğini anlayan Suriye kuvvetleri Kuneitra'yı boşaltarak geri çekildi. Bu da İsrail'in Kuneitra'yı ele geçirmesinde kolaylık sağladı. Şam'a 40 mil uzaklıkta bulunan Kuneitra'nın İsrail'in eline geçmesiyle İsrail, Suriye topraklarında 12 mil içeri girmiş ve Golan tepelerini ele geçirmiş bulunuyordu. Böylece 1956'dan beri İsrail yerleşim merkezlerini bombalayan Suriye topçusu bölgeden çıkartılarak bu tehlike ortadan kaldırılmış oluyordu. 10 Haziran günü Sovyetler İsrail ile ilişkilerini kesmiş saat 16.30'da İsrail ile Suriye arasında ateşkes yürürlüğe girmişti. Böylelikle İsrail ile Araplar arasındaki "6 Gün Savaşları" sona erdi.

Savaşın Sonuçları

29 Ağustos – 1 Eylül 1967 tarihlerinde Hartum'daki Arap zirvesinde Arap liderleri İsrail'e karşı ortak, sert bir tutum belirlediler. Buna göre zirvede "3 Hayır" (İsrail'i tanımama, İsrail ile görüşmeme ve İsrail ile barış yapmama) prensipleri belirlendi. BM Güvenlik Konseyi ise 22 Kasım 1967'de aldığı 242 sayılı karar ile İsrail'e işgal ettiği topraklardan derhal çekilme ve tüm bölge ülkelerine barış içinde yaşama çağrısı yaptı. Mısır ve Ürdün kararı hemen kabul ederken Suriye ancak 1968 yılında kabul etti. İsrail ise istediği gibi yorumlama hakkının saklı olduğunu belirterek kararı kabul etti. Bu karar bundan sonra yapılacak olan barış görüşmelerinde sorunun çözümü için emsal teşkil eder.

Savaşın sonuçları:

- 1)Bölgede sınırlar değişti, İsrail'in toprakları genişledi.
- 2)İsrail'in yeni topraklar kazanmasıyla bir önceki savaşlarda olduğu gibi mülteciler sorunu ortaya çıktı.
- 3)Mısır, savaşta aldığı ağır darbeye Arap dünyasındaki liderliğini ve saygınlığını kaybetmeye başladı.
- 4)Arap devletlerini destekleyen Sovyet Rusya, bölgedeki etkinliğini yitirmeye başladı ve Sovyet Rusya karşısında ABD, İsrail'i destekleyerek gücünü arttırdı.
- 5)Pan-arabizm etkisini yitirmeye başlarken, yerini pan-islamizm ve yeni yeni başlayan Filistin milliyetçiliği gibi yerel olan milliyetçi akımlara bırakmıştır.

KAYNAKÇA

1. Ankara, ARMAOĞLU Fahir, **Filistin Meselesi ve Arap -İsrail Savaşları (1948-1988)**, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1991
2. Ankara, ATMACA Ayşe Ömür, SÜER Berna, **Arap-İsrail Uyuşmazlığı**, Semih Ofset, ODTÜ Yayıncılık,
3. Ankara, ERENDİL Muzaffer, **Çağdaş Ortadoğu Olayları**, Genel Kurmay Basım Evi, 1992
4. İstanbul, DEACON Richard, **İsrail Gizli Servisi**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1993
5. İstanbul, ELPELEG Zvi, **Filistin Ulusal Hareketinin Kurucusu Hacı Emin El-Hüseyni**, İletişim Yayınları, 1999
6. İstanbul, LEWIS Bernard, **Ortadoğu**, çev. Mehmet Harmancı, Mısırlı Matbaacılık, 1999
7. NTV Belgeseli, **Dünyayı Sarsan Günler**, Kutsal Şehir Kudüs Uğruna Yapılan Savaş
8. TRT Belgeseli, **Kırmızı Hat Programı**, Filistin Sorunu ve Altı Gün Savaşları